

**Internationale kerken
in crisistijden**

SKIN
ROTTERDAM
EENHEID, VERSCHIEDENHEID EN KRACHT

Internationale kerken in crisistijden

De uitbraak van het coronavirus in 2020 zette Nederland en de rest van de wereld op zijn kop. De coronapandemie had een aanzienlijke impact op internationale kerken, met name vanwege hun vaak beperktere financiële middelen en de sociaaleconomische achtergrond van hun bezoekers. De kerken moesten overschakelen naar online diensten en veel kerkleden ondervonden een gebrek aan gemeenschapsgevoel en fysiek contact. Dit leidde tot eenzaamheid en een grotere vraag naar geestelijke en sociale ondersteuning. Twee voorgangers zijn zelf overleden aan corona, wat een grote impact had op die kerken. Bij de uitdagingen hebben de internationale kerken ook veerkracht en creativiteit getoond door mooie initiatieven op te zetten om mensen te steunen.

Drie jaar coronapandemie hebben hun sporen achtergelaten bij de internationale kerken. Hoe vitaal en veerkrachtig de kerken ook zijn, het kost veel kerken moeite om de draad weer op te pakken. Bezoekersaantallen zijn veranderd en financieel is het moeilijker geworden. De prijsstijgingen naar aanleiding van de energiecrisis doen hier ook nog een schep bovenop. En de huisvestingskosten zijn voor veel kerken niet of nauwelijks meer te dragen.

Dit betoog toont een overzicht van de impact van de coronapandemie op de internationale kerken, een reflectie op de rol van internationale kerken en SKIN-Rotterdam in crisissen en beargumenteert de noodzaak tot samenwerking tussen overheid, politiek en maatschappelijke organisaties en de internationale kerken bij crisissen van deze omvang.

Karin de Schipper-Visser, SKIN-Rotterdam
Rotterdam, september 2023

De impact van coronapandemie op de internationale kerken

Medio 2022 heeft SKIN-Rotterdam een onderzoek* laten uitvoeren om de impact van de coronapandemie op de internationale kerken beter in kaart te brengen en te kijken hoe SKIN-Rotterdam hen nog beter kan ondersteunen. De impact van de coronapandemie is gemeten in vier gebieden: de kerk- en gebedsdiensten, de vorm van geboden hulp (geestelijk en praktisch), de vitaliteit van de internationale kerken en de persoonlijke ervaringen van voorgangers.

Kerk- en gebedsdiensten

Tijdens de coronapandemie is het bezoekersaantal van de fysieke kerkdiensten drastisch gedaald door de coronamaatregelen. De meeste internationale kerken hebben de overstap gemaakt naar online activiteiten. Deze keuze was in veel gevallen noodgedwongen, bijvoorbeeld doordat de kerken geen toegang meer hadden tot het gebouw dat zij huurden. Online kerkdiensten werden ingezet om de continuïteit te waarborgen en ondanks de beperkingen de activiteiten voort te kunnen zetten. Minpunt van de online activiteiten was dat de persoonlijke interactie ontbrak. Toch waren er ook pluspunten, bijvoorbeeld dat er door de digitale kerkdiensten een veel groter internationaal publiek werd aangetrokken. Na de opheffing van de coronamaatregelen in

* De Coronapandemie in de kerk, een onderzoek naar de impact van de coronapandemie op de christelijke internationale gemeenschappen in Rotterdam en omstreken (Kappinga, L, 2022)

'Dan ook met het vaccin. Een interculturele kerk is ook een verzamelbak van allerlei stijlen en vormen van geloven en van godsvertrouwen. Dat heeft ook echt wel tot discussies onderling geleid. Aan de ene kant van, is de overheid ons aan het manipuleren? Is dit een voorproefje van geloofsvervolging? Worden de kaders uitgezet waarin in de toekomst christenen kunnen worden buitengesloten van de elname aan de maatschappij? Terwijl je aan de andere kant mensen hebt, die werken zelf in de zorg. Die lopen nog maar een paar weken zonder mondkapje op hun werk, terwijl de rest van de samenleving allang mondkapjesvrij is. Zij komen dan op zondag in de kerk, de enige plek in hun leven waar niet iedereen zin heeft om een mondkapje voor te doen. Dan denken ze: ik werk me de hele week het schompes voor de gezondheid van mensen en in mijn eigen kerk, mijn eigen broeders en zusters willen geen vaccin en zijn niet serieus met het mondkapje - Wat een naastenliefde.'

maart 2022 blijkt dan ook dat de digitale kerkdiensten, naast de fysieke kerkdiensten, in veel gevallen blijven.

De polarisatie die zichtbaar was in de samenleving rond de coronamaatregelen, was ook zichtbaar in de kerken. De voorgangers zijn hier voornamelijk mee omgegaan door simpelweg in gesprek te gaan over het onderwerp.

Wat betreft de corona-adviezen hebben de internationale kerken weloverwogen keuzes gemaakt uit de wisselende adviezen, maar hebben nooit mensen buitengesloten die het bezoek aan of van de kerk echt nodig hadden.

Geboden hulp

Internationale kerken hebben op verschillende wijze hulp aangeboden tijdens de coronapandemie, zowel aan de eigen kerkleden als aan een breder publiek buiten de kerk. Dit deden zij door geestelijke ondersteuning te bieden, praktische hulp te geven en mooie initiatieven op te zetten. Dit wordt vanuit een holistisch oogpunt benaderd, het gaat om heel de mens, niet alleen om de fysieke dreiging van de coronapandemie. De vraag naar geestelijke ondersteuning blijkt meer toegenomen dan de vraag naar praktische hulp. Mensen die geholpen worden dragen vaak ook hun steentje bij in de kerk.

'Maar ik wil wel dat nog even onderstrepen, van, hulp geven of zo, dat klinkt wat eenzijdig. Het is ook wel echt wederkerig. Dus ik bedoel, diegene die uit de nachtopvang wordt geschopt 's ochtends om acht uur, is tegelijkertijd iemand die ook het gebouw ombouwt tot kerk op zondagochtend en weer terug. Dus hij krijgt hulp, want hij betekent iets. En hoe komt dat? Hij zet zich in voor de kerk... Hij ervaart het, doordat er een plek is die zegt: wat fijn dat je er bent, want we hebben je nodig. Dus het is wat wederkeriger dan, er is een hulpvraag en wij voldoen daaraan.'

Vitaliteit van de kerk en ervaringen voorgangers

Een vitale kerk bestaat volgens de voorgangers uit actieve kerkleden, toekomstbestendigheid en het centraal stellen van het geloof. De belangrijkste uitdagingen die de kerken hebben ervaren tijdens de coronapandemie is het ontbreken van gemeenschapsgevoel en van fysiek contact en vermoeide teams. Hoop werd geput uit de verwachting van Gods trouw en de betrokkenheid van kerkleden. De voorgangers van de internationale kerken hebben zich tijdens de coronapandemie tomeloos ingezet met als gevolg dat ze zelf vermoeid en soms zelfs eenzaam zijn geworden. Desalniettemin geeft hun geloof hen kracht en rust tijdens een moeilijke periode als deze.

De resultaten van het onderzoek zijn in het najaar 2022 in een werkconferentie besproken met voorgangers en leiders van een tiental internationale kerken. De bezoekersaantallen van fysieke kerkdiensten zijn dan nog niet terug op het niveau van voor de coronacrisis, maar het lijkt zich te herstellen. Tijdens de werkconferentie werd geconstateerd dat er ook enkele kerken zijn die het niet gered hebben en moesten sluiten vanwege hun financiële situatie en/of het teruglopende aantal bezoekers. Het is comfortabel geworden om thuis de kerkdienst online

te volgen. Aan de vraag, hoe je mensen uit hun comfortzone krijgt, gaat de vraag vooraf hoe de kerk een comfortzone geworden is. De definitie van 'kerk' is niet veranderd. Een kerk is een gemeenschap van mensen die bij elkaar komt en voor elkaar zorgt.

'To tell you the truth, I am really broken, and I see before my eyes, losing my members and families that we been together for long, long time. In a way, because they are fed up with just staying inside the house on Zoom... Personally, it's difficult for me, because it's like part of my body is going gradually. And you cannot do anything. And you build an empire and the empire is gradually shrinking. And you don't have anyone to help you, to make it stand strong. Then you feel lonely, because to tell you the truth, I don't know anymore what I can do... And it also affected a lot of members financially, which I'm also part of them. It affected me. Financially, it affected also my relationship. So sometimes is sad when you are by yourself, and you look at it how come things are like this? You just hear a voice telling you that it's just temporary, it's not permanent. So, I encourage myself through the word of God.'

De rol van internationale kerken in crisissen

Er lijkt altijd wel een crisis te zijn. De aanwezigen van de werkconferentie ervaren het als een weg om hun geloof te versterken. We hebben het niet allemaal zelf in de hand. Een crisis dwingt tot reflectie. De kerken hebben tijdens de coronapandemie hun communicatiestructuur verbeterd en kunnen sneller uniforme informatie doorgeven. Iedere crisis is echter anders.

Bij de basis blijven

Belangrijkste is misschien wel dat de kerk bij de eigen basis blijft en laat zien waar zij voor staat. Geef bijvoorbeeld mensen de gelegenheid om hun zorgen maar ook hun positieve ervaringen te delen. Leer de gemeente om te kijken naar elkaar en elkaar te helpen. Neem contact op met mensen die niet meer komen. Wees relevant voor jongeren. Verdiep je geloof en straal uit wie je bent als christen. Als pastor begint het bij je zelf en vervolgens mag je de kerkleden stimuleren. Mensen waren bijvoorbeeld onwetend over corona. Als leider kun je dan een arts uitnodigen om voorlichting te geven in de kerk. Als kind van God heb je de verantwoordelijkheid om jezelf en anderen te beschermen. Juist in een crisis heb je elkaar nodig. God is trouw aan zijn kerk ook door de crisis heen is de ervaring. Daar mogen kerken op vertrouwen.

Aanbevelingen voor kerken om zich voor te bereiden op crisis:

- **Zet een crisismanagement team op**
- **Maak jonge mensen mede verantwoordelijk voor het crisismanagement**
- **Train kerkleiders in het zorgen voor hun eigen fysieke en mentale welzijn**
- **Train meer leiders naast de voorganger in de zorg voor de gemeente**

De rol van SKIN-Rotterdam

SKIN-Rotterdam heeft tijdens de pandemie waardevolle ondersteuning geboden aan internationale kerken, met voedselverstrekkingen, fondsenwerving, cursussen en advies. De betrokkenheid van SKIN-Rotterdam bij de kerken is hoog en wordt gewaardeerd. Om de internationale kerken nog beter te kunnen ondersteunen, is het belangrijk om regelmatig diepgaande gesprekken te voeren met voorgangers en leiders om hun noden en behoeften in kaart te brengen. Trainingen en workshops op het gebied van crisismanagement en persoonlijke gezondheid kunnen voorgangers helpen om beter voorbereid te zijn op toekomstige uitdagingen.

Eigen netwerk

SKIN-Rotterdam heeft tijdens de coronapandemie ervoor gezorgd dat de internationale kerken meer in zicht zijn gekomen, bijvoorbeeld bij de gemeente Rotterdam en vermogensfondsen. De kerken hebben erkenning gekregen voor hun intermediaire rol naar mensen in nood. Dit niveau moet vastgehouden en versterkt worden vinden de kerken. SKIN-Rotterdam kan hierin samen met de internationale kerken optrekken en het gesprek blijven voeren over het belang van kerk en geloof voor de samenleving. De kerken kunnen hun eigen netwerk inbrengen bij SKIN-Rotterdam. Zo zijn ze ambassadeurs voor SKIN-Rotterdam en daarmee voor zichzelf.

SKIN-Rotterdam staat internationale kerken zoveel mogelijk bij. Op dezelfde manier als de leiders en vrijwilligers van de kerken, klaarstaan voor de mensen die bij hén aankloppen omdat ze financiële en materiele uitdagingen hebben. Om die reden is in het najaar van 2022 het noodfonds 'Help Kerken Helpen' opgericht. Zestien fondsen kenden in totaal € 226.500 toe. Ook particulieren deden een gift. Dat geeft reden tot dankbaarheid. Na 7 maanden is € 121.122 is aan noodhulp uitgegeven door kerken en is de nood nog steeds hoog.

Kerken als brug voor de overheid

We vergeten zo snel: we zijn de hele coronacrisis al weer bijna vergeten. We zagen toen dat mensen in de meest kwetsbare positie als eerste de dupe zijn van een crisis. De overheid heeft de kerken nodig om crisissen het hoofd te bieden. Deze wisselwerking tussen overheid en kerk is er altijd al geweest en wordt ook erkend door de overheid. Wat niet altijd helder is, is dat het

Samenwerking

SKIN-Rotterdam kan ondersteuning bieden met behulp van haar grote netwerk in tijden van crisis en kerkleiders toerusten. Maar er is meer nodig. SKIN-Rotterdam doet veel maar kan het niet alleen. Daarom willen we met deze uitgave meer inzicht geven aan beleidsmakers in overheid en maatschappij hoe belangrijk de rol van internationale kerken is in tijden van crisis. Met de hoop dat op haar beurt overheid, politiek en maatschappelijke organisaties op verschillende niveaus hun oor te luisteren leggen bij internationale kerken, en hen waar nodig faciliteren. Internationale kerken zijn soms letterlijk broodnodig om mensen in leven te houden.

speelveld verschuift. Waar de gevestigde Nederlandse kerken voornamelijk krimpen zit er groei in de internationale kerken. Zij vormen met hun meer dan een miljoen bezoekers een groot potentieel en vormen een belangrijke brug naar mensen met een migratieachtergrond die voor de overheid moeilijk te bereiken zijn.

Vanwege hun belangrijke rol in de samenleving is het nodig dat internationale kerken zichtbaar zijn als partner van de overheid. Die zichtbaarheid moet tot uiting komen in wetten, regelingen, beleid en representatie. Vanwege het grote bereik en de positie van de internationale kerken in het centrum van crisissen, is het van belang dat overheid en politiek SKIN zien als gesprekspartner voor en tijdens impactvolle crisissen en sleutelmomenten in de samenleving en dit ook inbedden in overlegstructuren. SKIN is gesprekspartner op landelijk niveau, SKIN-Rotterdam op lokaal niveau.

Tenslotte

De coronapandemie heeft de internationale kerken in Nederland op de proef gesteld. Ze zijn geconfronteerd met financiële tekorten, vermoeidheid en eenzaamheid. Desondanks hebben ze hun waarde als gemeenschap en steunpilaar in tijden van crisis bewezen. Hun rol in het bieden van geestelijke en praktische hulp aan degenen die het hardst getroffen zijn, verdient erkenning en ondersteuning. SKIN-Rotterdam speelt hierbij een belangrijke rol, maar om de internationale kerken optimaal te kunnen helpen, is ook weer samenwerking met de overheid, politiek en maatschappelijke organisaties van essentieel belang. Door gezamenlijk op te trekken, kunnen we ervoor zorgen dat de internationale kerken hun cruciale rol behouden en blijven vervullen als een bron van steun en verbinding in tijden van crisis.

www.skinrotterdam.nl

SKIN-Rotterdam

Samen Kerk In Nederland (SKIN)-Rotterdam bouwt bruggen en geeft stem aan de internationale kerken. Dit doet zij door het behartigen van de belangen van de internationale kerken in Rotterdam en omstreken, het geven van advies en informatie en het organiseren van activiteiten en projecten voor de versterking van de internationale kerken, hun leden en hun omgeving.

